

Oplossing voor verdroging Amsterdamse Waterleiding- duinen komt dichterbij

In de Amsterdamse Waterleidingduinen ten noordwesten van De Zilk wordt voorgezuiverd Rijnwater geïnfilterd en in combinatie met natuurlijk grondwater gewonnen. Door de winning van het duinwater is een groot deel van de oorspronkelijke natte natuur verdwenen. De provincies Noord- en Zuid-Holland streven ernaar om de winning van natuurlijk duinwater te beperken en de vochtige en natte duinvalleien te herstellen. Waternet wil haar waterwinning bovendien duurzamer inrichten. De kwekers in de aangrenzende bollenvelden zijn minder enthousiast. Zij vrezen vernattingschade. Het afgelopen jaar is daarom hard gewerkt aan een oplossing.

In 2003 publiceerde H₂O een artikel over de aanleg van peilvakken in de bollenvelden in De Zilk en omgeving. De peilvakken worden aangelegd om de toenemende vernatting van de bollenpercelen te bestrijden. In het artikel kwamen ook de plannen ter sprake om de waterwinning in de aangrenzende Amsterdamse Waterleidingduinen te verminderen. De auteurs concludeerden toen dat het watersysteem ingrijpend moest worden aangepast om dit mogelijk te maken. Gedacht werd aan het aanleggen van een hydrologische bufferzone tussen de duinen en de bollenvelden. De plannen voor de Waterleidingduinen zijn inmiddels klaar voor uitvoering. Op basis van een milieueffectrapportage en een uitgebreide modellering is gekozen voor een scenario waarbij de aanleg van een bufferzone tussen de duinen en de bollenvelden niet noodzakelijk is.

Zeldzaam landschap

De Amsterdamse Waterleidingduinen maken onderdeel uit van een uitgestrekt, reliëfrijk en afwisselend duinlandschap. Het gehele scala aan duinlandschappen van kalkrijke jonge duinen tot het oude strandwallenlandschap is in het gebied aanwezig. Deze opbouw in landschapszones is nergens anders in Nederland zo regelmatig, continu en grootschalig ontwikkeld. Wel hebben de drinkwaterwinning en de landbouw hun sporen in het landschap achtergelaten. Sinds het begin van de drinkwaterwinning zijn in de duinen verschillende kanalen gegraven en zandstorten ingericht. Buiten de duinen is het oorspronkelijke landschap van strandwallen en strandvlakten ten behoeve van de bollenteelt omgevormd tot zanderijland-schap.

De Amsterdamse Waterleidingduinen liggen in de ecologische hoofdstructuur en zijn bij de Europese Unie aangemeld als speciale beschermingszone in het kader van de Habitatrictlijn. De aanwezige vegetatietypen wisselen elkaar sterk af. Deze afwisseling hangt samen met verschillen in hoogteligging, waterhuishouding, bodemsamenstelling, ouderdom en afstand tot zee. Door deze verschillen vertegenwoordigen

de Waterleidingduinen een grote natuurwetenschappelijke waarde met een grote verscheidenheid aan standplaatsen voor planten en leefmilieus van dieren. Het gebied herbergt een paar honderd rode lijstsoorten en soorten uit de Habitatrictlijn, zoals de groenknolorchis en de nauwe korfslak.

Maatwerk in waterbeheer

De grondwaterstanden binnen en buiten de duinen verschillen behoorlijk. In de duinen worden de grondwaterstanden sterk beïnvloed door de waterpeilen in de voorraad- en infiltratiekanalen. Lokaal komen grondwaterstanden van NAP +5,00 m à +6,00 m voor. In het zuidwestelijk deel van de Waterleidingduinen ligt het Oosterkanaal. Dit kanaal heeft een oppervlaktewaterpeil van NAP -0,75 m. Aan de duinrand ligt de grondwaterstand globaal rond NAP. Buiten de duinen wordt de grondwaterstand bepaald door het waterpeil in de sloten en vaarten. Deze oppervlaktewaterpeilen zijn vaak gekoppeld aan het boezempeil van Hoogheemraadschap van Rijnland (in de zomer NAP -0,59 m en in de winter NAP -0,62 m). De sloten langs sommige bollenpercelen worden door bollenkwekers op een lager peil bemalen. De grondwaterstanden in dit achterland liggen gemiddeld zo rond NAP -0,60 tot -0,80 m, maar kunnen fluctueren afhankelijk van de weersomstandigheden. Vlak langs de duinrand treedt kwel op. Op grotere afstand is juist sprake van een infil-

tratiesituatie, waarbij grondwater wegzijgt naar de diepere ondergrond. In de richting van de Haarlemmermeerpolder neemt deze infiltratie toe.

Aanvankelijk was het de bedoeling om de freatische waterwinning in het Oosterkanaal te beëindigen. In dat geval moest langs de rand van de duinen een bufferzone worden aangelegd. Deze zou kunnen bestaan uit een brede sloot met een natuurvriendelijke inrichting en waar nodig kwel- en onttrekkingsputten. Omdat de bewoners en ondernemers in het achterland grote vraagtekens zetten bij de uitkomsten van hydrologische modelberekeningen, besloten Waternet, de provincies Noord- en Zuid-Holland en het Hoogheemraadschap van Rijnland om de ingreep te faseren. Daarbij is ervoor gekozen om op korte termijn alleen het middenduin (direct ten zuiden van het infiltratiegebied) te vernatten en de effecten hiervan te monitoren en te evalueren met de streek. Bij een positieve evaluatie is een verdergaande aanpassing van de drinkwaterwinning op langere termijn bespreekbaar. De streek stelt wel als harde randvoorwaarde dat een actieplan wordt opgesteld. Zo'n actieplan geeft de eisen aan die vanuit landbouw, wonen en andere vormen van grondgebruik worden gesteld aan de waterhuishouding. Het plan gaat ook in op de procedures voor het nemen van maatregelen als niet aan deze criteria wordt voldaan.

Schop in de grond

Op 22 november geven Maarten van Poelgeest, verantwoordelijk wethouder van de gemeente Amsterdam en Leen van der Sar, de verantwoordelijk gedeputeerde van de Provincie Zuid-Holland, het startsein voor het duinherstel in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Deze winter worden de noodzakelijke aanpassingen aan het waterwinstelsysteem uitgevoerd en aan de duinvalleien die in de toekomst weer natter moeten raken. Het betreft het aanpassen van 30 diepe winputten, inclusief leidingwerk en regelkasten, het ophogen van twee kilometer schouwpad, het aanpassen van 13 dammen, het verzetten van 184.500 kubieke meter grond om het Van Limburg Stirumkanaal te dempen én het plaggen en spragelen van 100.000 vierkante meter duinvallei. De werkzaamheden moeten vóór de start van het broedseizoen in maart 2007 klaar zijn. Het project ontvangt een Europese INTERREG-subsidie en fungeert als demonstratieproject in het Europese samenwerkingsproject NEW! Delta.

Infiltratiegebied bij Zwartevelde

Voorkeursscenario

Voor de aanpassing op korte termijn (tot 2010) is een milieueffectrapport (MER) opgesteld. Hierin zijn vijf inrichtingsscenario's uitgewerkt. Dit MER 'Korte termijn' is opgesteld door een consortium bestaande uit Oranjewoud, Kiwa Water Research en het hydrologisch adviesbureau Artesia. Het consortium is begeleid door een projectgroep met vertegenwoordigers van Waternet, Hoogheemraadschap van Rijnland, provincie Zuid-Holland en provincie Noord-Holland. Daarnaast heeft het consortium haar (tussen)rapporten besproken met een klankbordgroep, waarin naast de partijen uit de projectgroep ook regionale en lokale belangenorganisaties waren vertegenwoordigd. Tenslotte zijn informatiebijeenkomsten, workshops en inloopdagen voor de streek georganiseerd.

De vijf inrichtingsscenario's zijn beoordeeld op hun effecten binnen het plangebied en in de bredere omgeving. Dit invloedsgebied strekt zich uit van de zeegrens in het westen tot de Haarlemmermeerpolder in het oosten en van Bloemendaal in het noorden tot Noordwijkerhout in het zuiden. Voor de effectbepaling is de huidige situatie met een aantal autonome ontwikkelingen als uitgangspunt genomen. Verder is onderscheid gemaakt tussen effecten op drinkwaterwinning, water, bodem,

natuur, landschap, archeologie, landbouw, wonen, recreatie, duurzaamheid en kosten. Ook is gekeken naar de mate waarin aan de doelstellingen wordt voldaan (het doelbereik).

Het voorkeursscenario bestaat uit het opzetten van waterpeilen in het Nieuwkanaal en het Kromme Schusterkanaal, het herinrichten van en aanpassen van het waterpeil in het Huppelkanaal en het dempen van het Van Limburg Stirumkanaal. Met deze maatregelen en enkele aanpassingen in de bedrijfsvoering van de waterwinning kan een bufferzone tussen de Amsterdamse Waterleidingduinen en het achterland achterwege blijven. Modelberekeningen tonen aan dat geen meetbare grondwaterstandverhogingen in De Zijk en omgeving zullen plaatsvinden.

Monitoringsplan

Aansluitend op het MER 'Korte termijn' is in samenspraak met de streek een hydrologisch monitoringplan opgesteld. Dit plan moet meer gegevens over de huidige situatie opleveren. Betrokken partijen moeten het hydrologische systeem en veranderingen in het hydrologisch regime volgen, verbanden leggen tussen oorzaken en deze veranderingen en het grondwatermodel waar nodig toetsen. Veranderingen in het hydrologisch regime kunnen ontstaan door het verhogen

of verlagen van oppervlaktewaterpeilen, het instellen van peilvakken en/of het ontstaan van duinrellen. Het monitoringsplan is uitgewerkt voor de duinen, waar de voorspelde duinvernatting zal worden getoetst, en het achterland, waar zich effecten van het instellen van de peilvakken voordoen.

Het MER 'Korte termijn' heeft afgelopen zomer ter inzage gelegen. Naast inhoudelijke kritiek is door de belanghebbenden ook waardering uitgesproken voor de wijze waarop het MER tot stand is gekomen. Zowel de bijeenkomsten van de klankbordgroep als de inloopavonden hebben geleid tot meer begrip bij bollenkwekers en bewoners. Voor de lange termijn (ná 2010) wordt later een apart MER opgesteld. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de reacties uit de streek op het MER 'Korte termijn' en de toetsing van de Commissie voor de milieueffectrapportage op het MER 'Korte termijn'. Ook worden de resultaten van de monitoring en evaluatie van de maatregelen die op korte termijn worden getroffen meegenomen. Op grond van het MER 'Eindfase' kan het bevoegd gezag een besluit nemen over wijziging van de grondwaterwetvergunning.

Renier Koenraadt (Oranjewoud)
Luc Geelen (Waternet)
Willie Cornelissen (Provincie Zuid-Holland)